УДК 338.465.4 + 378.14.015.62
JEL I310, A 220

Сав'юк Л.О., докторант
ІЕП НАН України

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Обґрунтований підхід до розгляду вищих освітніх установ у якості організацій по наданню послуг. Такі організації конкурентоспроможні, відповідають високим стандартам якості ,а за результатами своєї діяльності мають змогу формувати додану академічну вартість.

Розглянуто сучасний стан розвитку та особливості вищої економічної освіти у розвинених країнах світу та країнах близького зарубіжжя. Проаналізовані витоки та важелі впливу на конкурентоспроможність вищих освітніх закладів інноваційних моделей, методів та алгоритмів визначення їх ефективності і престижності. До таких інструментів можна віднести оцінювання внутрішньої та зовнішньої якості освіти на базі кваліметричних методів у поєднанні із найкращими досягненнями сучасних економічних та педагогічних теорій, визначення університетської доданої вартості.

Запропоновано комплексний підхід для оцінки конкурентоспроможності вищої економічної освіти, який може бути покладений воснову розробки WEB-орієнтованих автоматизованих систем підтримки ефективного управління вищими навчальними закладами.

Ключові слова: *вищий навчальний заклад, ринок знань, інновації, якість, академічна додана вартість, компетентність, конкурентоспроможність.*

Постановка проблеми. З розвитком та входженням у наше повсякденне життя таких категорій як глобальні ринки освітніх послуг, знань та праці, повстала необхідність відношення закладів вищої освіти до організацій – установ по наданню якісних послуг і випуску інтелектуального продукту у вигляді конкурентоспроможного та сформованого спеціаліста. Особливо це стосується, враховуючи кризові явища в Українському суспільстві, фахівців економічного профілю.

На сьогодні все більше спеціалістів в області освіти наголошують на факті перевищення пропозицій над попитом на ринку праці для випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ), які готують майбутніх менеджерів, маркетологів, працівників банківської сфери та економістів різних щаблів управління. Однак, не є таємницею, що роботодавці надають перевагу випускникам закордонних університетів, а серед молоді де далі поширюються думки про те, що найкращий шлях до вдалої кар'єри, гідного та заможного життя - це шлях до вступу в найбільш відомі освітні заклади Європи та США.

Необхідно знайти інноваційні інструменти підвищення конкурентоспроможності українських ВНЗ економічного напрямку підготовки та визначити тактичні і стратегічні плани їх практичної реалізації.

Аналіз останніх публікацій. Для знаходження відповіді на питання як підвищити конкурентоспроможність вітчизняних ВНЗ та випускників економічних спеціальностей на ринках знань та праці необхідно проаналізувати, в першу чергу, особливості вищої економічної освіти та стан впровадження інновацій у дану сферу діяльності.

У роботі [1] докладно обґрунтовано особливості економічної освіти та переваги і особистості людини, що володіє такими знаннями. Автори відмічають, людина, яка володіє економічними знаннями, може бути не лише найманим працівником, але і успішним керівником, в тому числі власного підприємства. Навіть у повсякденному житті нам потрібні елементарні знання в області економіки, щоб не опинитися у скрутному становищі внаслідок недостатнього розуміння наслідків кредитування, а також щоб вдало розраховувати свої доходи і витрати на найближчий час та на майбутнє, планувати та вірно обирати вкладання своїх майнових надлишків у цінні папери, акції, депозити.

На державному рівні без знання базових економічних законів спеціаліст не взмозі ефективно та результативно вести ділові перемовини та бути достойним конкурентом. Як інженер, що нездатний виконати вдалий проект без знань механіки, гідравліки, системотехніки, так і без будь - якого керування, в тому числі держави у цілому, не зможе побудувати процвітаюче суспільство без знань основ економіки.

Таким чином, зрозумілим стає той факт, що студенти всіх спеціальностей повинні вивчати основи економічної теорії, менеджменту, маркетингу та бізнес адміністрування. З іншого боку, абітурієнти мають постійний інтерес до вступу у ВНЗ економічного напрямку підготовки, після закінчення яких мають шанс реалізувати свої фахові знання та інтелект у будь-якій сфері професійної діяльності – політичній, педагогічній, технічній, аграрній, медичній. Окрім того, володіння знаннями в галузі економічних наук збільшує можливості щодо претендента в комерційній діяльності.

Доцільним виявляється проведення аналізу сучасних тенденцій та шляхів трансформування вищої економічної освіти за кордоном та в нашій державі.У сучасній освіті широкого поширення набула вузька спрямованість, згубні наслідки цього процесу усвідомлюються більшістю людей і вимагають переходу вищої освіти на шлях інтегрального розвитку. Світовим трендом на сьогодні став стрімкій перехід передових університетів від підготовки вузько спеціалізованих економічних спеціалістів до нових інтегрованих фахівців, таких як фінансовий аналітик.

До особливостей класичної вищої економічної освіти відносяться наступні категорії [2]:

• застосування функціональних методів аналізу - базова стратегія в технічних і аналітичних напрямах;

• навчання в профільному ВНЗ, що здійснюється за спеціальностями вузького спрямування, де бухгалтер слабко володіє менеджментом, а маркетолог недосконало оперує цінними паперами;

• поглиблене вивчення однієї з міжнародних мов;

• розширений спектр списку дисциплін з мінімальною академічною різницею, чим обумовлюється можливість прискореного отримання другої вищої економічної освіти.

Переліченні фундаментальні принципи економічної освіти мають сприяти формуванню навичок аналітичного мислення і структуризації інформаційного потоку, логічності в прийнятті рішень, об'єктивного і зваженого ставлення до проблем.

При всіх позитивних ознаках отримання економічної спеціальності можна окреслити проблемні та не вирішені питання у даній галузі, частина яких відноситься

у цілому до системи вищої освіти (СВО). Нижче наведено стислий аналіз кожної із даних проблем.

1. Зниження якості економічної освіти на міжнародному та національному рівні. В червні 2017 року відбулася дискусія в рамках проекту UkraineEconomyWeek [3]. Модератором зустрічі виступила Інна Совсун, віце-президент Київської школи економіки та колишній заступник міністра освіти і науки України. Ключовими питаннями, на які намагалися дати відповідь учасники дискусії, були: " Чи залишиться університет місцем отримання класичної освіти чи буде введено Он-лайн курси на кшталт Coursera або Prometheus? Яким чином повинна розвиватися система освіти в Україні та чи СВО надаватиме практичні навички? ". На ці та інші питання намагались відповісти почесний президент Київської школи економіки Тимофій Милованов і співзасновник платформи масових відкритих онлайн-курсів Prometheus Іван Примаченко.

Учасниками зустрічі відзначено, що згідно індексу глобальної конкурентоспроможності GlobalCompetitivenessIndex, де в тому числі вимірюється рівень сприйняття якості освіти, в України один з найбільш успішних результатів за рівнем охоплення населення вищою освітою: 46-е місце у 2011 році в глобальному індексі конкурентоспроможності за станом вищої освіти, а в 2016 році - на 34-у місці. За даними Держстату, до 80% випускників українських шкіл вступають до університетів.

У той же час Україна демонструє найгірші показники за рівнем освіти в сфері менеджменту, бізнесу та управління, але відзначається успішними результатами з математики та природничих дисциплінах - . знання в області економічних наук повинні бути в рівновазі із технологічними та інформаційними інноваціями, на відміну від класичних природничих дисциплін.

Згідно української статистики, показник сприйняття якості вищої освіти населенням нашої країни відрізняється від міжнародних показників. За даними соціологічних опитувань, в 2011 році майже 40% українських студентів вважали, що якість освіти в Україні є високою. А в 2015 році таких було лише 17%. Крім того, рівень оцінки вищої освіти серед українських викладачів в цілому по Україні та в своєму університеті кардинально відрізняється. За даними опитувань, і студенти, і викладачі краще оцінюють рівень освіти в своєму рідному університеті, ніж по Україні в цілому.

2. Вплив інновацій в області цифрових та Internet - технологій на СВО. Фактично доведено, що у класичного університету з'явився реальний та загрозливий конкурент у якості і відкритих Он-лайн університетів. Деякі прогнози є практично катастрофічними для СВО у звичному для нас виді. Активно просувається думка, що класичні університети перестануть існувати через 20 років. Цю думку на зазначеній вище дискусії підтримав Іван Примаченко, але, на його погляд, найбільший потенціал сьогодення набуває інноваційний змішаний формат навчання. Дана модель освіти підтримує світовий тренд цінності персональної передачі знань на фоні величезної кількості користувальницьких безкоштовних або дешевих он-лайн курсів, що мають жартівливу назву "освітнього фаст-фуду".

Поняття змішаного навчання (blendedlearning) з'явилося нещодавно, і ці

визначення носять досить описовий характер. Так, Дарлін Пейнтер (Darling Painter) у статті «Missed Steps» пропонує під змішаним навчанням розуміти об'єднання традиційних формальних засобів навчання – роботу в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу – з неформальними, наприклад, обговореннями за допомогою електронної пошти та Інтернет-конференцій [4] . Доказом необхідності переходу до змішаного навчання є приклад проекту MinervaSchool у США, мета якого стати прямим конкурентом відомим у всьому світі університетам Гарварда та Стенфорда. Навчальний процес в цій вищій школі проходить в основному в Он-лайн режимі, а перевага студентів полягає у прямому доступі до кращих викладачів країни і всього світу. В 2017 році конкурс до вступу в даний освітній заклад був вже на одне місце більше, ніж у вищезгаданих відомих університетах.

3. Завищена кількість ВНЗ, велика частка яких не відноситься до осередків з формування якісних знань та компетенцій. На даний момент згадані ВНЗ не мають ніякої цінності для країни, більшість з них дають випускникам поверхневі знання, не навчають вирішенню неординарних креативних проблем, не стимулюють студентів до стійкої орієнтації подальшого вдосконалення та навчання протягом всього життя.

До цього часу залишається відкритим та болючим дискусійне питання: “Що робити з такими навчальними закладами, як офіційно довести їх не-конкурентоспроможність, надання неякісних послуг, відсутність доданої академічної вартості ?”. Дане питання має вирішуватися зважено та обережно, від цього залежить доля багатьох людей – викладачів, студентів та їх родини.

Перші спроби покращення та перевірки якості освітніх послуг полягають у пропозиціях заміни дипломів випускників ВНЗ на паспорти навиків (SkillsPassport), причому перелік компетенцій створюється конкретно під запит роботодавця та орієнтується на економіку всередині регіону країни [5].

У 1953 році заснована міжнародна некомерційна асоціація World Skills International (WSI), метою якої є підвищення статусу і стандартів професійної підготовки та кваліфікації по всьому світу, популяризація робітничих професій через проведення міжнародних змагань по всьому світу. Асоціація об’єднує 75 країн-членів, в тому числі і Україну. Паспорти навиків деяких країн, таких як Китай, виділяють всього 10 компетенцій, але завданням більшості учасників є розвиток системи професійної підготовки, тому ставка йде на максимальну кількість компетенцій. На жаль, економічні спеціальності поки що не мають такого інструменту покращення якості освіти.

4. Розмивання меж між інженерами, управлінцями і робітниками, важливість та необхідність освіти на протязі всього життя. Додаткова освіта трансформується в сферу безперервної освіти протягом всього життя, через 10-15 років вона стане більш значущою, ніж основна вища освіта [6]. Цьому також сприятиме збільшення числа випускників ВНЗ з неякісною вищою освітою.

Процес зникнення границь між технічними і економічними спеціальностями визначається впливом глобальних економічних трендів і зміною технологій у виробництві, проектуванні та управлінні. Сучасні складні високотехнологічні виробництва вимагають комбінованих технологічних і управлінських компетенцій.

Тому необхідно здійснити перегляд робочих програм підготовки спеціалістів економічних спеціальностей на предмет включення до програм дисциплін, що пов'язані із сучасними інформаційно-телекомунікаційними технологіями, обробкою, збереженням і передачею даних, захистом інформації та інтелектуальної власності.

5. Відсутність кластеризації ВНЗ, бізнесу та професійних співтовариств. У всьому світі посилюється роль університетів дослідного і підприємницького типу, які формують навколо себе розподілені мультикластери різних освітніх форматів, роботодавців і спільнот. Якщо поглиблена інтеграція ВНЗ економічного спрямування з професійними співтовариствами, потенційними роботодавцями та бізнесом не відбудеться, то буде збільшуватися розрив в підготовці якісних кадрів для нової економіки України і знизиться потенціал країни в глобальній світовій конкуренції.

Невирішені частини проблеми. Як свідчить наведений аналіз літературних джерел стосовно існуючих проблем підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної вищої економічної освіти, є достатньо велика кількість професійних думок та практичних пропозицій спеціалістів різних напрямів щодо засобів, методів та шляхів їх вирішення. Однак відкритим залишається питання, які ж показники та індикатори якості і конкурентоспроможності слід використовувати для оцінювання ефективності діяльності вітчизняних ВНЗ. Слід звернутися до світового досвіду розробки і впровадження кількісних показників оцінювання внутрішньої та зовнішньої якості вищої освіти, а також такого інноваційного інструменту як визначення академічної (університетської) доданої вартості.

Мета статті. Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки спеціалістів економічних спеціальностей і систематизація факторів впливу на їх конкурентоспроможність інноваційних методів навчання та формування професійних компетенцій; розгляд математичних та алгоритмічних інструментів кількісної оцінки внутрішньої та зовнішньої якості вищої освіти; дослідження впровадження у навчальний процес інструментів покращання якості освітніх послуг, здатними формувати так звану академічну додану вартість університетів.

Результати дослідження. Проблеми вищої економічної освіти в Україні перетинаються із подібними проблемами зарубіжних країн, де в сучасних умовах акцентується увага до фахівців високого класу, грамотних економістів і менеджерів, де відбувається постійне підвищення професійного рівня після отримання диплому про вищу освіту.

Ситуація на ринку праці є динамічним процесом, де з'являються нові професії, зникають старі, змінюється попит і популярність тих чи інших спеціальностей. Популярність професії - це її престижність для суспільства в даний момент часу. Крім престижності професії, її важливою характеристикою є затребуваність на ринку праці.

Рейтингу престижних професій є досить багато як на міжнародному рівні, так і національному рівні окремих держав. Проте незмінно до них входять: економісти, менеджери, інженери, юристи, IT-фахівці. Деякі з наведених спеціальностей настільки користуються попитом, що розвинені країни світу залучають професіоналів вказаних спеціальностей з інших держав.

Спробуємо зосередити увагу на престижності економічних спеціальностей на теренах України та на рейтингових ВНЗ, які здатні підготувати конкурентоспроможних фахівців у даній галузі. Основна тенденція останніх років, на яку звернули увагу експерти, це зростання популярності таких професій, яких в Україні поки мало де навчаються [7]. Наприклад, одна з найбільш затребуваних спеціальностей це менеджер з продажу. Базова освіта такого фахівця може бути економічною, технічною, філологічною, але головною компетенцією та навиком менеджеру з продажу має бути комунікабельність, тобто якість, якої не можна навчити традиційними методами і засобами. За рубежем для підготовки фахівців подібного класу використовується спеціальна технологія навчання, яка отримала назву гейміфікації. Дана технологія сприяє кращому залученню студентів в освітній процес і в тій чи іншій мірі застосовується в багатьох провідних університетах світу вже сьогодні. При використанні гейміфікації відбувається масове включення в навчальні курси ігор та симуляторів, особливо для нових галузей освіти, а також при перепідготовці спеціалістів і для створення професійних команд в бізнесі.

Ще один тренд серед престижних професій - це фахівці за роботою з персоналом (HR, humanresource). Керівники компаній, що розуміють важливість людського фактору у процвітанні бізнесу, часто запрошують на такі посади психологів внаслідок того, що спеціально навчених кадрів не вистачає.

У табл. 1 наведено статистичні дані щодо престижності спеціалістів економічних спеціальностей в Україні станом на 2016 р. з переліком ВНЗ, що являються лідерами у підготовці конкурентоспроможних спеціалістів даних професій.

Як можна бачити з даних табл. 1, економічні спеціальності та нові фахові напрями, за якими можуть готуватися спеціалісти українськими ВНЗ економічного рівня підготовки, практично захопили перші місця у загальноукраїнському рейтинговому списку серед 20 ТОР затребуваних спеціальностей на ринку праці. Абсолютним лідером у списку затребуваних спеціальностей залишаються ІТ-фахівці, а на четвертому місці знаходяться спеціалісти юридичної сфери діяльності. Найбільш престижні ВНЗ України здатні підвищити свою конкурентоспроможність шляхом включення у плани підготовки фахівців зазначених рейтингових спеціальностей.

Таблиця 1.

Затребуваність фахівців економічних спеціальностей в Україні станом на 2016 р.

Спеціальності / Рейтингові ВНЗ	Менеджер по продажам (2 місце у загальному рейтингу)	Менеджер по персоналу (3 місце у загальному рейтингу)	Економіст (5 місце у загальному рейтингу)	Фінансист (банківська сфера) (6 місце у загальному рейтингу)	Менеджер по рекламі и PR, маркетолог (7 місце у загальному рейтингу)
Київський національний торговельно-економічний університет	**2.5 - 3**	**2.5 - 3**	**–**	**–**	**–**
Харківський національний	**2.5 - 3**	**–**	**–**	**3 - 3.5**	**–**

економічний університет					
Харківський державний університет харчування і торгівлі	**2.5 - 3**	**–**	**–**	**–**	**–**
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана	**–**	**2.5 - 3**	**3 - 3.5**	**3 - 3.5**	**1.5 – 2**
Київський національний університет ім. Т. Шевченка	**–**	**–**	**3 - 3.5**	**–**	**–**
Одеський державний економічний університет	**–**	**2.5 - 3**	**3 - 3.5**	**3 - 3.5**	**–**
Європейський університет (Київ)	**–**	**–**	**–**	**–**	**1.5 – 2**
Київський інститут ринкових відносин	**–**	**–**	**–**	**–**	**1.5 – 2**

Джерело: складено автором за даними: [8]

Престижність спеціальностей опосередковано визначається середньою місячною заробітною платнею, хоча це лише один із багатьох показників даної категорії. У табл. 2 наведено найбільш рейтингові спеціальності економічного спрямування та відповідна середня заробітна плата фахівців даного профілю у доларах ($).Зрозуміло, що розмір зарплати залежить від досвіду, навиків та компетенцій і особистих якостей працівника.

Таблиця 2.

Престижність фахівців економічних спеціальностей в Україні станом на 2016 р.

Спеціальність	Менеджер по продажам	Менеджер по персоналу	Економіст	Фінансист (банківська сфера)	Менеджер по рекламі и PR, маркетолог
Середня заробітна плата ($)	200 - 600	200 - 450	400 – 500	300 - 600	300 - 500

Джерело: складено автором за даними: [7]

Для стимуляції активних процесів з підвищення конкурентоспроможності вищої економічної освіти доцільно застосувати апарат економіко-математичного та імітаційного моделювання на основі кваліметрії, предметом чого є кількісні методи оцінки якості продукції та сфери послуг, до яких сьогодні відноситься СВО. Даний підхід дозволяє знайти чутливий та ефективний математичний апарат оцінювання зовнішньої та внутрішньої якості вищої освіти. Поставлене завдання вирішується при

врахуванні того факту, що досягнення максимальної якості вищої освіти має спиратися на задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх учасників даного процесу. З системної точки зору, платформою розробки засобів моніторингу якості вищої освіти повинна бути квалітологія, що стала органічним об'єднанням наукових положень теорії якості систем (Quality System) кваліметрії - теорії кількісної оцінки якості (Assessment Evaluation), теорії управління якістю (Management and Monitoring of Quality) і метрології, що вивчає і практично реалізує методи вимірювання якості [8].

З іншого боку, конкурентоспроможність підприємства - це його властивість, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку Таким чином, конкурентоспроможність або конкурентоздатність – це винятково ринкова категорія, а базовою складовою даного поняття є “конкуренція”, тобто “боротьба”, “змагання” юридичних або фізичних осіб за покупця в умовах дії жорсткого закону конкуренції як об’єктивного процесу “вимивання” неякісних товарів із ринку [9].

Більшість відомих університетів у світі діють як навчально-науково-практичні комплекси, що дозволяє їм здійснювати активну інтеграцію у якості конкуренто-спроможного гравця на регіональних і світових ринках праці та переведення їх у розряд успішних підприємницьких установ. Такі трансформаційні зміни сфери освітніх послуг дозволили відомим дослідникам та науковцям, у сфері освіти та економічних проблем розвитку суспільства, поєднати зусилля з метою розробки інноваційних інструментів управління вищими ВНЗ на основі об’єднання основних ідей менеджменту, маркетингу та бізнес-підходів в освіті, при збереженні найкращих педагогічних та фундаментальних основ, в умовах швидкої переорієнтації до суспільних потреб. Основною ознакою ВНЗ, як підприємства, є наявність трудового колективу, організованого для підприємницької діяльності та отримання прибутку, який для освітніх установ має зарубіжну назву доданої академічної вартості або доданої вартості університету [10].

Згідно з Оксфордським словником, додана вартість – це сума, за якою збільшується вартість продукту на кожному етапі його виробництва, за винятком початкових витрат [11]. Якщо екстраполювати дане поняття на випуск інтелектуального продукту сучасних університетів у якості конкурентоспроможного фахівця, то такий випускник повинен бути здатним виконувати свої посадові обов’язки на високому професійному рівні, при цьому у нього має бути присутніми моральна відповідальність за виконання нетипових творчих і креативних завдань, бажання до постійного накопичення та покращення власних знань і компетенцій. Окрім того, він повинен дбати про добробут членів свого колективу та держави. Це і є додаткова академічна вартість за мінусом витрат на підготовку майбутнього спеціаліста. Причому, дана категорія має накопичувальний характер на протязі всього життя людини і може бути виміряна якісно та кількісно.

Концепція академічної доданої вартості відображає вплив зовнішніх чинників, які часто не мають відношення до освітнього процесу, на рівень освітніх досягнень випускників, піднімаючи більш серйозні питання доступності та якості освіти в цілому,

ніж її результативність. Дана концепція змушує дослідників в галузі освіти переходити до оцінки результатів навчання, а не вхідних параметрів, перш за все таких, як обсяг фінансування і професійний рівень викладацького складу ВНЗ.

Зарубіжні науковці питаннями визначення академічної доданої вартості, як основного показника ефективності діяльності ВНЗ, займаються на достатньому академічному та практичному рівні починаючи з початку XXI століття, де в одній із зарубіжних робіт відзначається, що в умовах підвищеного інтересу до результативності системи освіти в умовах посилення транспарентності до держави і суспільства формуються нові інструменти оцінки ефективності на основі поняття академічної доданої вартості. Кожну освітню систему або установу може бути оцінено з точки зору ефективності витрачених коштів державою та якості і обсягу знань та навичок його випускників [12].

При цьому, академічна додана вартість може слугувати інструментом оцінки ступеня поліпшення/посилення знань, навичок і здібностей студентів під час навчання, ступеня наділення їх можливостями критичного мислення, рефлексії на події, що відбуваються, і зміни здібностей навчатися протягом усього життя.

Починаючи із 2004 року у США зародився та продовжує активно розвиватися науковий напрям дослідження можливостей розробки та практичного застосування моделей оцінювання додаткової вартості вчителів та шкільної освіти у цілому. А з 2006 року У США розпочалися дослідження унікальних проблем вимірювання доданої вартості у системі вищої освіти (СВО), в рамках яких вивчаються можливості поєднання середовища СВО з початковою і середньою освітою. На сьогодні чисельними урядовими установами США, Великобританії та інших країн світу використовуються чи розглядаються шляхи використання кількісних показників інституційної діяльності установ СВО для стимулювання їх досягнень та цільового фінансування.

Для прикладу, у штаті Теннессі (США) наразі використовується формула фінансування ВНЗ на основі практичних освітніх та науково-дослідницьких результатів, а в штаті Техас розглядається можливість використання однієї із моделей доданої академічної вартості та проходить пілотне впровадження даної моделі. При цьому, до експериментів активно залучаються внутрішні та зовнішні стейкхолдери – викладачі середніх закладів, школярі студенти, їх батьки, колективи університетів, роботодавці різних сфер діяльності, громадськість та державні установи. Це говорить, що додана академічна вартість та конкурентоспроможність освіти турбує навіть високорозвинені країни світу.

На жаль, поняття академічної доданої вартості практично не зустрічається у вітчизняній літературі. В Україні утворено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, при Міністерстві освіти і науки (МОН) України діє Громадська рада - тимчасовий консультативно-дорадчий орган, утворений для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики в сфері освіти і науки, ефективної взаємодії МОН України з інститутами громадянського суспільства, питання забезпечення якості професійної освіти та конкурентоспроможності українських ВНЗ активно обговорюються на порталі громадських експертів “Освітня

політика".

Однак, до цього часу не досягнуто повного розуміння та консенсусу у тому ракурсі, які ж саме ВНЗ можна рахувати конкурентоспроможними та такими, що можуть претендувати на підприємства зі статусом академічної доданої вартості, тобто такими, що мають право на подальше існування в умовах жорсткої конкуренції із відомими європейськими та іншими світовими університетами.

Висновки. Зарубіжний та вітчизняний досвід університетської освіти, результати наукових досліджень у даному напрямку свідчать про доцільність та ефективність економічних підходів до управління діяльністю ВНЗ. У практику діяльності українських ВНЗ повинні увійти такі фундаментальні і практичні підходи до управління підприємницькою діяльністю як менеджмент та маркетинг. Це дозволить, при збереженні найкращих рис, еволюціонуванню традиційного та адміністративно-державного методів управління у сфері освіти, перейти на ринкові відносини, зберегти людські ресурси і інтелектуальний капітал нашої країни та запобігти вкрай небезпечним процесам відтоку молоді за кордон у пошуках якісної професійної освіти.

На наш погляд слід привернути пильну увагу спеціалістів та науковців до концепції академічної доданої вартості у якості додаткового інструменту підвищення якості вітчизняної освіти. Такий підхід дозволить залишити на ринку освітніх послуг лише конкурентоздатних гравців, усунути або послабити напругу у питаннях безробіття та відтоку дорослого населення України за кордон. Отримані на основі академічної доданої вартості результати надаватимуть можливості порівнювати якість освітніх установ, що володіють різним рівнем студентського контингенту.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи активні процеси інтеграції України у Європейський простір та проблемні питання конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ на світовому ринку знань і освітніх послуг, передбачено обґрунтування підходу до розгляду інституційних освітніх установ України у якості формальних, відкритих системних організацій по випуску конкурентоспроможного продукту із доданою вартістю, а саме майбутніх спеціалістів за певною спеціальністю.

Окремо планується вирішення складного завдання вибору, взаємного порівняння, можливості практичного застосування моделей визначення та оцінювання доданої академічної вартості ВНЗ у структурі СВО України. В результаті має бути розроблено комплексну модель ВНЗ як конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації ринку праці та розгляду СВО як частини держави, суспільства та інноваційно-промислового виробництва. Даний підхід повинен спиратися на класичні економічні моделі та схеми визначення якості продукції і послуг, визначатися внутрішньою та зовнішньою якістю діяльності ВНЗ, а ефективність підприємств подібного класу повинна спиратися на інноваційне поняття академічної доданої вартості.

Література.

1. Володченкова А.Г. Особенности высшего экономического образования в России / А. Г. Володченкова, Г.Г. Вукович. // Современные наукоемкие технологии.. – 2008. – С. 122–123.

2. Особенности экономического образования в вузах [Электронный ресурс] // Портал "В помощь аспирантам". – 2014. – Режим доступа к ресурсу: http://dis.finansy.ru/art/vobr/030econobr.htm.
3. Онлайн vs офлайн. Какое образование нужно в 21-м веке [Електронний ресурс] // Портал Ліга.Бізнес. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3680930-onlayn-vs-oflayn-kakoe-obrazovanie-nuzhno-v-21-m-veke.htm.
4. Чередніченко Г.А. Модель змішаногонавчання і їївикористання у викладаннііноземнихмов [Електронний ресурс] / Г.А.Чередніченко, Л.Ю. Шапран // Третяміжнароднанауково-практична конференціяMoodleMootUkraine 2015: "Теорія і практика використаннясистемиуправліннянавчаннямMoodle". – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83&lang=en.
5. Роберт Уразов: «На смену дипломам приходят паспорта навыков» [Електронний ресурс] // Портал Хайтек. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://hightech.fm/2017/10/19/World-Skills-Russia-urazov.
6. Форсайт: основные тренды образования будущего [Электронный ресурс] // Томский политехнический университет. Служба новостей. – 2013. – Режим доступа к ресурсу: http://news.tpu.ru/actual/2013/09/09/20082/.
7. Топ-20 самых востребованных в Украине специальностей [Електронний ресурс] // Портал "Образование в Украине - Education.ua". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.education.ua/articles/116/.
8. Драчук Ю.З.Прикладні аспекти моніторингу якості вищої освіти / Драчук Ю.З., Сав'юк Л.О. //Гуманітарнийвісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницькийдержавнийпедагогічнийуніверситетім. Г.Сковороди”: Тематичнийвипуск "ВищаосвітаУкраїни у контекстіінтеграції до Європейськогоосвітнього простору”. .- Київ.-Гнозис-2016.- С.-201-122
9. Дейнега О.В.Методологічніаспектиоцінюванняконкурентоздатностіпідприємств [Електронний ресурс] / О.В. Дейнега // Національнийуніверситет "Львівськаполітехніка".-Логістика №623. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/1065.
10. Драчук Ю.З. Комплексний метод оцінки конкурентоспроможності освітніх установ [Електронний ресурс] / Драчук Ю.З., Сав'юк Л.О. //Конкурентоспроможність національної економіки. - Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції.- 5-6 жовтня 2017 року. - Режим доступу до ресурсу: http://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/10/tezi.pdf.
11. Васильєв О.В.Вплив інновацій на формування в економіці доданої вартості [Електронний ресурс] / О.В.Васильєв, А.І. Німкович // Електронний репозитарій ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16526.
12. Перфильева О.В. Академическая добавлення стоимость в оценке эффективности университета / О.В. Перфильева. // Известия Саратовского университета. Серия Экономика. Управление. Право. - 2016. - Т.16.–вып. 4 С. 380–384.

References.

1. Volodchenkova A.G. Osobennostivyisshegoekonomicheskogoobrazovaniya v Rossii / A. G. Volodchenkova, G.G. Vukovich. // Sovremennyienaukoemkietehnologii.. – 2008. – S. 122–123.
2. Osobennostiekonomicheskogoobrazovaniya v vuzah [Elektronnyiyresurs] // Portal "V pomoschaspirantam". – 2014. – Rezhimdostupa k resursu: http://dis.finansy.ru/art/vobr/030econobr.htm.
3. Onlayn vs oflayn. Kakoeobrazovanienuzhno v 21-m veke [Elektronniyresurs] // Portal Llga.Blznes. – 2017. – Rezhimdostupu do resursu: http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3680930-onlayn-vs-oflayn-kakoe-obrazovanie-nuzhno-v-21-m-veke.htm.
4. Cherednichenko H.A. Model' zmishanohonavchannyaiyiyivykorystannya u vykladanniinozemnykhmov [Elektronnyyresurs] / H.A. Cherednichenko, L.Yu. Shapran // Tretyamizhnarodnanaukovo-praktychnakonferentsiyaMoodleMoot Ukraine 2015: "Teoriyaipraktykavykorystannyasystemyupravlinnyanavchannyam Moodle". – 2015. – Rezhymdostupu do resursu: http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83&lang=en.

5. Robert Urazov: «Na smenudiplomamprihodyatpasportanavyikov» [Elektronniyresurs] // Portal Haytek. – 2017. – Rezhimdostupu do resursu: https://hightech.fm/2017/10/19/World-Skills-Russia-urazov.
6. Forsayt: osnovnyietrendyiobrazovaniyabuduschego [Elektronnyiyresurs] // Tomskiypolitehnicheskiyuniversitet. Sluzhbanovostey. – 2013. – Rezhimdostupa k resursu: http://news.tpu.ru/actual/2013/09/09/20082/.
7. Top-20 samyihvostrebovannyih v Ukraine spetsialnostey [Elektronniyresurs] // Portal "Obrazovanie v Ukraine - Education.ua". – 2016. – Rezhimdostupu do resursu: https://www.education.ua/articles/116/.
8. DrachukYu.Z. Prykladniaspektymonitorynhuyakostivyshchoyiosvity/ DrachukYu.Z., Sav"yuk L.O. // Humanitarnyyvisnyk DVNZ “Pereyaslav-Khmel'nyts'kyyderzhavnyypedahohichnyyuniversytetim. H.Skovorody”: Tematychnyyvypusk "VyshchaosvitaUkrayiny u kontekstiintehratsiyi do Yevropeys'kohoosvitn'ohoprostoru”. .- Kyyiv.-Hnozys-2016.- S.-201-122
9. Deyneha O.V. Metodolohichniaspektyotsinyuvannyakonkurentozdatnostipidpryyemstv [Elektronnyyresurs] / O.V. Deyneha // Natsional'nyyuniversytet "L'vivs'kapolitekhnika".-Lohistyka№623. – 2008. – Rezhymdostupu do resursu: http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/1065.
10. DrachukYu.Z. Kompleksnyymetodotsinkykonkurentospromozhnostiosvitnikhustanov [Elektronnyyresurs] / DrachukYu.Z., Sav"yuk L.O. //Konkurentospromozhnist' natsional'noyiekonomiky. - Materialy XVII Mizhnarodnoyinaukovo-praktychnoyikonferentsiyi.- 5-6 zhovtnya 2017 roku. - Rezhymdostupu do resursu: http://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/10/tezi.pdf.
11. Vasyl'yev O.V. Vplyvinnovatsiynaformuvannya v ekonomitsidodanoyivartosti [Elektronnyyresurs] / O.V. Vasyl'yev, A.I. Nimkovych // ElektronnyyrepozytariyKhNEUim. S. Kuznetsya. – 2015. – Rezhymdostupu do resursu: http://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16526.
12. Perfyl'eva O.V. Akademycheskayadobavlennyastoymost' v otsenkeeffektyvnostyunyversyteta / O.V. Perfyl'eva. // YzvestyyaSaratovskohounyversyteta. SeryyaEkonomyka. Upravlenye. Pravo. - 2016. - T.16.–vip. 4 S. 380–384.

ЛарисаСавюк, докторант
Институт экономики промышленности НАН Украины

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫСШЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье обоснован подход к рассмотрению высших образовательных учреждений в качестве организаций по предоставлению услуг, которые должны обладать конкурентоспособностью, соответствовать высоким стандартам качества и формировать, а в результате своей деятельности формировать добавленную академическую стоимость.

Рассмотрены современное состояние и особенности высшего экономического образования в развитых странах мира и странах ближнего зарубежья. Проанализированы истоки и рычаги влияния на конкурентоспособность высших учебных заведений инновационних моделей, методов и алгоритмов определения их ефективности и престижности. К таким инструментам можно отнести оценки внутреннего и внешнего качества образования на базе квалиметричних методов в сочетании с наилучшими достижениями современных экономических и педагогических теорий, определение университетской добавленной стоимости.

Предложен комплексный подход для оценки конкурентоспособности высшего экономического образования, который может быть положен в основу в разработки WEB-ориентированных автоматизированного систем поддержки эффективного управления высшими учебнымизаведениями.

Ключевые слова: *высшее учебное заведение, рынок знаний, инновации, качество, академическая добавленная стоимость, компетентность, конкурентоспособность.*

Larysa Savyuk, doctoral candidate
Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine

WAYS OF INCREASING COMPETITIVENESS OF HIGHER ECONOMIC EDUCATION

The article substantiates the approach to the consideration of higher educational institutions as organizations for the provision of services. Such organizations should have competitiveness, meet high quality standards and form, and as a result of their activities form an added academic value.

The current state and features of higher economic education in the developed countries of the world and near abroad are considered. The sources and levers of influence on the competitiveness of higher education institutions of innovative models, methods and algorithms for determining their effectiveness and prestige are analyzed. These tools include assessments of the internal and external quality of education based on qualimetric methods in combination with the best achievements of modern economic and pedagogical theories, the definition of university value added.

An integrated approach is proposed for assessing the competitiveness of higher education, which can be used as a basis for the development of WEB-oriented automated systems to support the effective management of higher education institutions.

Keywords: *higher education institution, knowledgemarket, innovations, quality, academic value added, competence, competitiveness.*